

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายประชารัฐในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

Cultural Heritage Management of the Civil State Network

In the Sukhothai Historical Park

ภูวเดช สิ้นทับศาล

พระครูสุเมธธรรมธาดา, ผศ.,ดร.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทัศน์ อาสนาชัย

นายชัยรัตน์ ทองสุข

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

phuwadet@gmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายประชารัฐในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย 2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายประชารัฐ 3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชารัฐ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix method) ทั้งวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการสำรวจและการเก็บรวบรวมภาคสนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ ภาคประชาชน และเอกชนผู้ประกอบการ เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันโดยยึดหลักความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ด้วยการระดมความคิดเห็นจากชุมชนที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาของจังหวัดเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ทุกภาคส่วนร่วมระดมบุคลากรงบประมาณเครื่องมือเครื่องใช้และองค์ความรู้ สร้างกลยุทธ์ส่งเสริมให้การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกส่วนงาน การพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ได้

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มาตรฐาน สร้างความประทับใจทั้งในด้านคุณค่าของกิจกรรมการท่องเที่ยว และการเรียนรู้กิจกรรม
อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคมชุมชน เตรียมความพร้อมในการรับมือภัยคุกคาม จัดให้มี
มาตรการป้องกันที่รัดกุมเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน และมีการฟื้นฟูภายหลังเกิดเหตุการณ์ กำหนดมาตรการ
ในการป้องกันผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของการเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การจัดการ, มรดกทางวัฒนธรรม, เครือข่ายประชารัฐ, อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย.

Abstract

The main objectives of the research plan are: 1) to study cultural heritage management of the civil state network in Sukhothai Historical Park; 2) to analyze cultural heritage management processes of the civil state network; and 3) to develop a model of participatory cultural heritage management of the civil state network. It is an integrated research method. It consists of research papers, qualitative research and participatory action research. The results showed that;

The cultural heritage management, there is cooperation with various network partners such as the Sangha, government agencies, public sector and private entrepreneurs. There is strengthen mutual understanding by adhering to the balance of economy, society and environment, which is the heart of the development of sustainable cultural heritage management. There is a brainstorming session to find the strengths of the community that are connected with history, tradition, culture, local wisdom presented in accordance with the provincial development plan connected to the way of life of the community. The cultural heritage management process, all sectors join in mobilizing personnel, budgets, tools and knowledge to create strategies to promote cultural heritage management for the greatest benefit to all sectors. The development of cultural heritage management mode, developed as a tourist destination to meet the standards Impress both in terms of the value of tourism activities, and learning activities to be friendly to the environment and community society. There is a preparedness to deal with threats, a preventive measure in the event

of an emergency and have rehabilitation measures after the incident, establish measures to prevent impacts on the image of cultural heritage sites.

Keywords: management, cultural heritage, civil state network, Sukhothai Historical Park.

บทนำ

มรดกทางวัฒนธรรมแสดงถึงเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของชาติ เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศชาติ ให้เกิดความมั่นคง จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนควรร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษาส่งเสริม และเผยแพร่เพื่อให้ วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกนานเท่านาน ความสำคัญของวัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐาน และ เครื่องมือ สำหรับสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียว และความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน ช่วยชักนำ ให้คนประพฤติศิลปปฏิบัติธรรม วัฒนธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงถือได้ว่าวัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสังคมซึ่งอาจจะช่วยป้องกัน แก้ไขปัญหา และ ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในของสังคมได้ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552) ที่สำคัญวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์สำคัญในการทำใหสมาชิกในสังคมอยู่รวมกันเป็นปึกแผ่น สร้างสรรค์ ให้เจริญก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นฐานอันสำคัญในการพัฒนาประเทศโดย แยกเป็นอนุภาคต่างๆ ประกอบด้วย วัฒนธรรมประเพณีเผ่าพันธุ์และการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีภาษาและวรรณกรรม วัฒนธรรมประเพณีศาสนา จริยธรรมคุณธรรม วัฒนธรรมประเพณี สุนทรียศาสตร์ ศิลปะและกีฬาการเล่นของไทย และวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบครัวยุทธศาสตร์และการเมือง ซึ่งขอบเขตของวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็น สิ่งช่วยในการดำเนินชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ สร้างขึ้นล้วนเป็นวัฒนธรรม เป็นผลรวมหลายสิ่งหลาย อย่าง (Integrative) เช่น ความรู้ ความเชื่อวิถี ในการดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ วัฒนธรรมมี ลักษณะเป็นมรดกของสังคมเป็นผลของการถ่ายทอด และการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการ ดังกล่าวก็คือการสื่อสารโดยสัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่ แน่นนอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนๆ ดำเนินสืบเนื่องกันมามิขาดสาย ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็นมรดกแห่งสังคม (Social Heritage) หรือวิถีแบบแผนการดำรงชีวิต (Design for Living) ของมนุษย์ (นิคม มุสิกคามะ, 2545) ทั้งนี้เป็นผลจากการช่วยกันสร้างสรรค์

ของมนุษย์ ก่อให้เกิดการส่งเสริมคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม ชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการท่องเที่ยว

จังหวัดสุโขทัยมีรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกโลกเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น งานประเพณีเผาเทียนเล่นไฟ ซึ่งมีมาแต่โบราณ ประเพณีสงกรานต์ แห่น้ำขึ้นโฮงสงน้ำเจ้าหมื่นดั่ง ประเพณีกินทางน้ำแข่งเรือเหาะช่วง กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีส่งท้ายปีเก่าวิถีไทยต้อนรับปีใหม่วิถีพุทธ และงานสักการะพระแม่ย่า กิจกรรมสวดมนต์ปฏิบัติธรรมคือเดือนเพ็ญ 15 ค่ำ กิจกรรมสวดมนต์ปฏิบัติธรรมข้ามปีเบื้องหน้าพระอจนะ วัดศรีชุม และวัดต่างๆ ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเป็นสถานที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์มรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติไทยได้วิวัฒนาการถึงขั้นสูงสุด จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของโลก ได้รับการจัดตั้งให้เป็นมรดกโลกโดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ (UNESCO) ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกภายใต้ชื่อ “นครประวัติศาสตร์ สุโขทัยและเมืองบริวาร” โดยผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลกตาม เกณฑ์ข้อที่ 1 คือ เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด และเกณฑ์ ข้อที่ 3 คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว (ฉววรรณ สายเชื้อ, 2541)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายพระราชวังในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยเน้นกระบวนการจัดการและพัฒนาารูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายพระราชวัง ให้สอดคล้องผสานแนวคิดและศักยภาพของสังคม ชุมชน สังเคราะห์องค์ความรู้แนวทางพัฒนาต่อยอด เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มขีดศักยภาพการแข่งขัน เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ศึกษาหรือเป็นแนวทางการปฏิบัติในองค์กรที่เกี่ยวข้องและรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายพระราชวังในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายพระราชวัง

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 4 ประเภท ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยภาคสนาม (Field research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research) มีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเพื่อหาร่องรอยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เกี่ยวกับข้อมูลองค์ความรู้พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และชุมชนรอบอุทยานฯ นำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และนำไปสร้างเป็นรูปแบบกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาชน เพื่อการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาชน ดังนั้นจึงมีเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย

1.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัดสุโขทัย สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

1) ประวัติความเป็นมาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พุทธศิลปกรรมศิลปะสุโขทัยของวัดและชุมชน

2) กระบวนการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ผลงานศิลปะสมัยสุโขทัย เช่น การพัฒนารูปแบบผลงานทางศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัย

3) การจัดการทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในการบริหารพุทธศิลปกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุโขทัย

4) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาชน และการอนุรักษ์ศิลปะของวัดและชุมชน

- 5) แนวทางการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อันเป็นมรดกโลก
- 6) การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมของอุทยานประวัติศาสตร์จังหวัดสุโขทัย
- 7) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่รอบๆ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาประจำจังหวัดสุโขทัย สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- 1) ประวัติความเป็นมาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปกรรมของวัดและชุมชน
- 2) กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาครัฐ เพื่อการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาครัฐ เพื่อสรุปและสังเคราะห์องค์ความรู้พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในด้านต่างๆ
- 3) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของวัดและชุมชนต้นแบบในการบริหารอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ของจังหวัดสุโขทัยเพื่อความมั่นคงยั่งยืน
- 4) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้รูปแบบกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาครัฐ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
- 5) แนวทางการพัฒนาพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 6) การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
- 7) การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิจัยเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเชิงพรรณนา จากเอกสาร วิชาการและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เว็บไซต์หน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้อง เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย ตลอดจนการบริหารจัดการทั้งภาครัฐ และเอกชน การสร้างสรรค์การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม

2.2 การวิจัยภาคสนาม เข้าไปศึกษาเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทยาน ประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยเฉพาะชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ ใช้กระบวนการเก็บข้อมูลอย่างเป็น ระบบนำข้อมูลที่ได้มาจากภาคสนาม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ปราศจากอคติ โดยไม่มีความรู้สึกของผู้เก็บข้อมูล เข้าไปเกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ด้วยหลักการเชิงทฤษฎี ใช้กระบวนการทางสังคม มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อทราบถึงรูปแบบความสนใจต่อการ จัดการแบบมีส่วนร่วมประมวลความคิดเห็นใน และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ จัดประชุมกลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึกเครือข่ายภาครัฐ รวบรวม ข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมา ศิลปะพื้นบ้านและพุทธศิลปกรรมศิลปะสุโขทัย เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะสุโขทัย ประเพณี วัฒนธรรม รูปแบบและกระบวนการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการ

2.4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สำรวจพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับ องค์ความรู้เพื่อสร้างรูปแบบกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) การร่วมศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมกับเครือข่ายชุมชน
- 2) การร่วมวางแผนพัฒนารูปแบบ
- 3) การร่วมดำเนินการ ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้
- 4) การร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม
- 5) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และผลของการดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และชุมชนรอบพื้นที่เขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เน้นแหล่งท่องเที่ยวมรดกเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพกระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาธิรัฐ และความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก และการพัฒนาชุมชน พื้นที่ส่งเสริมการสร้างรูปแบบเครือข่ายประชาธิรัฐ ประกอบด้วย

1. ในเขตกำแพงเมือง พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้แก่ วัดศรีสวาย วัดตระพังทอง วัดตระพังเงิน วัดสระศรี วัดชนะสงคราม วัดตระกวน ศาลาผาแดง พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช กำแพงเมืองสุโขทัย เนินปราสาทพระร่วง หรือเขตพระราชวังในสมัยสุโขทัย

2. นอกกำแพงเมือง ทิศเหนือ วัดพระพายหลวง วัดสังฆวาส วัดศรีชุม วัดช้างรอบ วัดสะพานหิน วัดเชตุพน แหล่งโบราณคดีเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย (เตาทุเรียง) เขื่อนสรีดถงค์ หรือท่านบพระร่วง พื้นที่พัฒนารูปแบบกระบวนการเครือข่ายประชาธิรัฐ เขตชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้แก่ 1) ชุมชนเมืองเก่า 2) ชุมชนบ้านใหม่ตระพังทอง 3) ชุมชนวัดศรีชุม 4) ชุมชนวัดป่ามะม่วง 5) ชุมชนรามใหญ่ 6) ชุมชนลิไท

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 120 รูป/คน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 60 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 20 คน 2) พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน 6 ชุมชน จำนวน 20 รูป/คน 3) กลุ่มเยาวชนจิตอาสา จำนวน 10 คน 4) กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 10 คน

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยกลุ่มเครือข่ายประชาธิรัฐพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจำนวน 60 รูป/คน ได้แก่ 1) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 20 คน 2) ผู้แทนคณะสงฆ์อำเภอเมือง จำนวน 10 รูป 3) ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 คน 4) กลุ่มเยาวชนจิตอาสา จำนวน 10 คน 5) ครู/อาจารย์/นักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา โรงเรียนในพื้นที่และสถาบันอุดมศึกษา ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 10 คน

ผลการวิจัย

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม จากการสังเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 1) จุดเด่น ทางกายภาพของพื้นที่ 2) ความสำคัญ ด้านเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ 3) วิธีการดำเนินชีวิต ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม 4) การให้บริการนักท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และ 5) แผนพัฒนาบูรณาการกับแผนพัฒนาของจังหวัด ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดการโดยเฉพาะชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ จากการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนมีเนื้อหา ทางประวัติศาสตร์ และมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงสัมพันธ์มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ เช่น การเดินเที่ยว นั่งรถไฟพา การขี่มอเตอร์ไซด์ท่องเที่ยวรอบอุทยานประวัติศาสตร์เมืองเก่าสุโขทัย และปั่นจักรยานสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านอย่างใกล้ชิด

ที่สำคัญยังมีการจัดภูมิทัศน์เส้นทางการท่องเที่ยวให้สวยงาม รวมถึงมีการบริการนำเที่ยวจากมัคคุเทศก์ และกิจกรรมรอบรั้วเมืองพระร่วงสานสายใยแห่งวัฒนธรรมชุมชน สืบค้นประวัติศาสตร์โลกสามารถพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวภูมิปัญญาท้องถิ่นของดีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยในพื้นที่ 6 ชุมชน ด้วยการปั่นจักรยาน นั่งรถไฟพา รถราง และรถคอกหมูชมเมืองไปยังจุดต่างๆ ในย่านชุมชนซึ่งจะส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนได้รับการพัฒนาและยกระดับให้ดีขึ้นมีการจัดโครงการกิจกรรม “รอบรั้วเมืองพระร่วง สานสายใยแห่งวัฒนธรรมชุมชน สืบค้นประวัติศาสตร์โลก” เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ให้เข้ามาเที่ยวกันมากขึ้นชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวัฒนธรรม ฝีมือหัตถกรรมและจิตกรรมไทยที่น่าสนใจ และในแต่ละชุมชนมีมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นโดยภาพรวม มีความเชื่อมโยงทั้งในบริบททางสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดพัฒนาการเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ และมีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรม ทั้งโดยได้รับความร่วมมือในการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่เป็นอย่างดีกับหน่วยงานเครือข่ายภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาเครือข่าย องค์กรภาครัฐ ประชาชน ชุมชน คณะสงฆ์ เพื่อร่วมมือระดมความคิดดำเนินการพัฒนาหาจุดเด่นของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อนำเสนอเชื่อมโยงกับการจัดทำแผนพัฒนาของจังหวัดปี พ.ศ.2566-2570 ซึ่งการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนรอบอุทยานมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ และมรดกทางวัฒนธรรมจากตำนานเรื่องเล่าในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

รายงานสืบจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง “พระพุทธศาสนา กับ แนวโน้มโลกยุคใหม่ : วิถีครู
บาศรีวิชัยสู่อารยธรรมร่วมสมัย” “Buddhism and New Global Trends : The Footprint of Khrua Sriwichai Towards
Contemporary Civilization”

แผนภาพที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดสุโขทัย

แหล่งข้อมูล: http://www.sukhothai.go.th/OIT_sukhothai/OIT04/Plane5years_2566_2570.pdf

วิเคราะห์กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม มุ่งเน้นส่งเสริมด้านการอนุรักษ์การป้องกันมิให้เกิดการเสื่อมสภาพและยืดอายุการใช้งานให้ได้มากที่สุด เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมแสดงออกถึงสาระหรือความสำคัญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชุมชนและสิ่งซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชน กระบวนการจัดการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนองค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) พ.ศ. 2562-2565 1) บริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษสู่ความเป็นพื้นที่ต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชนที่ได้มาตรฐาน 3) บูรณาการประสานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคีในการจัดการท่องเที่ยว 4) ขับเคลื่อนสู่องค์กรที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (องค์การบริหารพื้นที่พิเศษฯ(อพท.), 2565) และการเสริมสร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนนำสิ่งที่ได้อยู่แล้วในอดีต มาผสมผสานเข้ากับสิ่งที่เหมาะสมระหว่างพื้นที่ทางภูมิศาสตร์สัมพันธ์กันทางสังคม และความผูกพันในการปรับสภาพอยู่ร่วมกัน

การพัฒนาแบบการจัดการ มุ่งเน้นให้เครือข่ายภาคประชาชนมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก พัฒนารูปแบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงพุทธสถาน และเทวสถานสำคัญทั่วเมืองสุโขทัย พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งในด้านความรู้และความสามารถหรือคุณภาพของการให้บริการในสถานที่สำคัญเพื่อพัฒนามรดก

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงฆ์ล้านนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัฒนธรรม และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม และการบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในด้านคุณค่าของกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีมีความสะอาด ความปลอดภัยตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและตามหลักสุขาภิบาล ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนพื้นที่รอบอุทยานประวัติศาสตร์และท้องถิ่นมีระบบการจัดการรวบรวมและคัดแยกขยะจากต้นทาง มีระบบจัดการและระบบบำบัดที่มีประสิทธิภาพ สามารถบำบัดของเสียที่ออกสู่สาธารณะได้ตาม หลักเกณฑ์และมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและระบบเครือข่ายเฝ้าระวังด้านสาธารณสุขเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของสถานพยาบาลเพื่อป้องกันการระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งการพัฒนา รูปแบบการจัดการเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ให้ได้มาตรฐานสากล เชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษมรดกโลก และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันสู่การเป็น HUB ของมรดกโลกอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายประชารัฐในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่ากระบวนการจัดการมีมิติที่หลากหลายทั้งในเชิงกายภาพ การพัฒนาสังคมชุมชน กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชารัฐ มีความสัมพันธ์ในลักษณะของการเกื้อกูลต่อกันในทุกมิติ ดำเนินการอย่างเหมาะสมโดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมในพื้นที่ระเบียงวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์)” (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, 2550) กระบวนการจัดการ ต้องกำหนดมาตรฐานเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเมินแหล่งท่องเที่ยว จัดลำดับความสำคัญออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่หลัก พื้นที่รอง และพื้นที่เสริมโดยเน้นจุดขายการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากำหนดนโยบาย เรียนรู้และการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม บริหารจัดการรูปแบบบูรณาการกับกระบวนการดำเนินวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมอาชีพธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนายุทธศาสตร์เชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองกรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก” (กาญจนา อาสนะคงอยู่, 2553) การกิจและบทบาทให้บริการสาธารณะ

และพัฒนาท้องถิ่นให้ตอบสนองความต้องการของประชาชน การดำเนินการบริหารเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมากำหนดโครงการแนวทางร่วมกันในการพัฒนา โดยสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนา ระหว่างองค์กรท้องถิ่นประชาคมเมืองและภาคเอกชน มีการกำหนดแผนดำเนินการสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 6 ยุทธศาสตร์ 1) ขยายระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภูมิศาสตร์และการจราจร 2) ยกระดับการให้บริการสาธารณะหลักประกันสุขภาพและการบริการ 3) ขยายแหล่งการเรียนรู้ยกระดับคุณภาพการศึกษาวัฒนธรรมและทรัพย์สินทางปัญญา 4) ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีสร้างจิตสำนึกตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) ขยายการพัฒนาทุนทางสังคมการสร้างอาชีพและสวัสดิการให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง 6) พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล

องค์ความรู้งานวิจัย

สรุปองค์ความรู้ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยวิเคราะห์ผลดำเนินการตามกลยุทธ์ประสานความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้สำหรับประชาชนและผู้ประกอบการด้วยการสร้างคุณภาพในการให้บริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว สรุปแผนภาพประกอบองค์ความรู้กระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชารัฐในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ดังนี้

แผนภาพที่ 2 กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้จากกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม
โดยสรุป 5 ประการ

1. **เร่งพัฒนาบูรณะฟื้นฟู** โบราณสถาน สันตrophicทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง
เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชน
ร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

2. **ประสานความร่วมมือ** ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ ความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้ง
ทางด้านการตลาด การลงทุนและการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

3. **ส่งเสริมความหลากหลาย** ของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
แห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การ
ท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

4. **สนับสนุนอำนวยความสะดวก** สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบ
นักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

5. **ดำเนินการปฏิบัติการ** บริหารจัดการโดยใช้กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก
จัดกิจกรรม ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน เน้นกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม

ส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการ ให้นำมาตรฐานด้านการบริการท่องเที่ยวไปใช้ใน
ทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาผู้ให้บริการและสถานประกอบการให้สามารถให้บริการท่องเที่ยวได้
มาตรฐาน และเพื่อยกระดับคุณภาพของสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน และเป็น
ที่ยอมรับระดับสากล สนับสนุนกิจกรรมด้านการตรวจประเมินและรับรองสถานประกอบการตาม
มาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเครือข่ายประชารัฐในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย การ
ดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ควรเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน สังคมชุมชน อย่าง
กว้างขวาง เครือข่ายประชารัฐต้องร่วมมือและบูรณาการสร้างสรรค์สาระและประโยชน์ให้เกิดขึ้น
อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมบุคลากร พัฒนาค้นเพิ่มศักยภาพแรงงานและผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวให้มีความเป็นมืออาชีพ เพื่อสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม
- 2) สนับสนุนผู้ประกอบการภาคเอกชน พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สร้างงานให้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม
- 3) ผู้บริหาร หน่วยงานภาครัฐอำนวยความสะดวกเครือข่ายภาคสังคม ชุมชน ประชาชนและผู้ประกอบการโดยมีเป้าหมายเดียวกันสร้างความมั่นคง มั่นคั่งและยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาล

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบสานรักษาคู่มือมรดกเชิงวัฒนธรรมพื้นที่เชื่อมโยงมรดกโลก
- 2) พัฒนาระบบการจัดการเพื่อสืบสานรักษาคู่มือมรดกทางวัฒนธรรมเครือข่าย วัด บ้าน ประชากร สร้างสุข พื้นที่พิเศษสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 3) สนทริยภาพทางวัฒนธรรมกระบวนการจัดทำแผนที่ชุมชนต้นแบบบูรณาการองค์ความรู้เชิงสร้างสรรค์พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์มรดกทางวัฒนธรรม

References

- กาญจนา อาสนะคงอยู่, (2553), *การพัฒนายุทธศาสตร์เชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองกรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก*, กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรม.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดสุโขทัย, *แผนพัฒนาจังหวัดสุโขทัย พ.ศ.2566-2570*, [ออนไลน์], http://www.sukhothai.go.th/OIT_sukhothai/OIT04/Plane5years_2566_2570.pdf. 10 กุมภาพันธ์ 2565.
- นิคม มูลิกะคามะ, (2545), *วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*, กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- ณรรธน์ สายเชื้อ, (2541), *แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา*, กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสิน ปัญญาอุตรระกูล, (2550) “การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระเบียบวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์)”, กรุงเทพมหานคร :สำนักงานกองทุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, (2552), *คู่มือศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่
2, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว(อพท.), *แผนขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ (อพท. ระยะ
4 ปี (พ.ศ. 2562 - 2565) [ออนไลน์]*, [https://www.dasta.or.th/uploads/file/202104/
1618911818_605db614ddc8c4c6aef4.pdf](https://www.dasta.or.th/uploads/file/202104/1618911818_605db614ddc8c4c6aef4.pdf). 10 กุมภาพันธ์ 2565.